

Nhân lực KH&CN là tài nguyên vô giá của đất nước

Cùng với cơ chế tài chính, việc sử dụng, trọng dụng nhân lực khoa học và công nghệ (KH&CN) đang là chủ đề nóng trên các diễn đàn KH&CN hiện nay, bởi trong công tác này còn không ít tồn tại và đây được xem là một trong những trở ngại đối với sự phát triển KH&CN của đất nước.

Nhân dịp đón Xuân Đinh Tỵ 2013, Tạp chí KH&CN Việt Nam đã có cuộc trao đổi với Bộ trưởng Bộ KH&CN Nguyễn Quân về vấn đề này. Qua đó cho thấy những trăn trở và tâm huyết của người đứng đầu ngành KH&CN trong việc sử dụng, trọng dụng và tôn vinh cán bộ KH&CN.

Thưa Bộ trưởng, trong nhiều bài phát biểu gần đây Bộ trưởng có nêu một trong những trở ngại đối với sự phát triển của KH&CN đó là công tác sử dụng, trọng dụng cán bộ KH&CN chưa được chú trọng thích đáng. Xin Bộ trưởng nói rõ hơn về vấn đề này?

Phát triển nguồn nhân lực KH&CN là vấn đề luôn được Đảng ta đặc biệt quan tâm. Điều đó được thể hiện qua các văn kiện của Đảng như: Nghị quyết Trung ương 7 (khóa X) về xây dựng đội ngũ trí thức trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước (Nghị quyết số 27-NQ/TW) đã khẳng định: “Đầu tư cho nhân lực KH&CN, đãi ngộ người tài là đầu tư cho phát triển bền vững, trực tiếp nâng tầm trí tuệ và sức mạnh của dân tộc”. Gần đây nhất, cùng với việc tiếp tục khẳng định KH&CN là quốc sách hàng đầu, Hội nghị Trung ương 6 (khóa XI) đã nhận định: “*Nhân lực KH&CN là tài nguyên vô giá của đất nước, trí thức KH&CN là nguồn lực đặc biệt quan trọng trong phát triển kinh tế tri thức*”.

Mặc dù các Nghị quyết của Đảng, văn bản pháp luật của Nhà nước luôn quan tâm và đề cao vai trò của nhân lực KH&CN, nhưng trên thực tế chúng ta chưa có những chính sách cụ thể thực sự trọng dụng, sử dụng và tôn vinh cán bộ KH&CN.

Thậm chí một số cơ chế, chính sách cụ thể đã được Nhà nước ban hành nhưng vẫn không đi vào cuộc sống được chỉ vì không có văn bản hướng dẫn chi tiết.

Ví dụ, cơ chế thí điểm khoán chi thực hiện nhiệm vụ KH&CN thuộc lĩnh vực nông nghiệp đã được Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn xây dựng và đã được Thủ tướng Chính phủ ban hành bởi Quyết định số 846/QĐ-TTg từ năm 2011, nhưng cho đến nay vẫn chỉ nằm trên giấy vì không có Thông tư hướng dẫn cơ chế tài chính. Hoặc chính sách ưu đãi đối với cán bộ khoa học làm việc trong lĩnh vực năng lượng nguyên tử đã được ban hành bởi Nghị định số 07/2010/NĐ-CP, nhưng đến hôm nay vẫn không thực hiện được vì không có văn bản hướng dẫn cụ thể, mặc dù Bộ KH&CN đã chủ động xây dựng dự thảo Quyết định của Thủ tướng Chính phủ và lấy ý kiến các bộ ngành, nhưng cơ quan có thẩm quyền trình là Bộ Nội vụ lại chưa đồng thuận và chưa trình Thủ tướng. Như thế, mỗi tháng chỉ riêng các nhà khoa học của Viện Năng lượng nguyên tử Việt Nam - đơn vị chủ lực trong nghiên cứu và đào tạo nhân lực cho điện hạt nhân của Việt Nam - phải chịu thiệt thòi hàng tỷ đồng phụ cấp ưu đãi lương mà Chính phủ đã cho, còn trong cả nước những người được hưởng chính sách này sẽ bị thiệt thòi nhiều hơn nữa. Còn rất nhiều ví dụ khác tương tự, làm cho nhiều chính sách tốt không thể thực hiện được. Đã đến lúc phải thay đổi tư duy về chính sách đãi ngộ, trọng dụng đối với đội ngũ này, và phải coi đây là một vấn đề cấp bách cần được giải quyết kịp thời.

Đặc biệt, hiện nay chúng ta còn thiếu các chính sách đãi ngộ gắn với chăm lo bồi dưỡng và sử dụng hiệu quả đội ngũ trí thức. Đối với trí thức, trong việc đãi

ngộ không nên quan niệm giống như các cơ chế, chính sách với người có công hay đối tượng chính sách. Trước khi nghĩ đến đãi ngộ về vật chất, cần tạo điều kiện tốt nhất để nhà khoa học được sáng tạo và cống hiến tài năng, tâm huyết cho đất nước. Trên cơ sở đó, xây dựng cơ chế chính sách để nhà khoa học được hưởng thành quả từ lao động sáng tạo tương xứng với giá trị đóng góp của họ. Cần phải có tư duy mới: *làm thế nào để cán bộ KH&CN được sống tốt bằng chính kết quả sáng tạo của mình trong nền kinh tế thị trường, chứ không thể tiếp tục để họ bị mang tiếng là làm để tài, dự án để có thu nhập.*

Ví dụ, về chế độ tiền lương, hiện giới viên chức khoa học là đối tượng làm công ăn lương duy nhất không được hưởng các chế độ phụ cấp đặc thù (phụ cấp nghề, phụ cấp thâm niên...) giống như viên chức của ngành giáo dục, y tế hay các lĩnh vực khác. Tuy nhiên, tiền lương không phải là quyết định, điều mà các nhà khoa học quan tâm nhiều hơn là điều kiện, môi trường làm việc, tức là họ phải được tin tưởng giao nhiệm vụ, được tự do nghiên cứu và được tạo điều kiện làm việc tốt nhất (trang thiết bị nghiên cứu hiện đại, phòng thí nghiệm, thư viện, chủ động trong hợp tác quốc tế, có những đồng nghiệp giỏi cùng chí hướng, được quyền mời chuyên gia trong nước và quốc tế cùng nghiên cứu...). Và để làm việc trong môi trường đó, họ cần được quyền tự chủ cao về nhân sự và tài chính khi tiến hành các hoạt động nghiên cứu như thông lệ ở các nước phát triển.

Như vậy có nghĩa là chúng ta đang thiếu một chính sách trọng dụng, tôn vinh cán bộ KH&CN cụ thể. Đặt trong hoàn cảnh của Việt Nam hiện nay, theo Bộ trưởng, việc trọng dụng và tôn vinh cán bộ KH&CN phải bắt đầu từ đâu?

Nhận thức rõ tầm quan trọng của KH&CN và xuất phát từ tình hình thực tế, vừa qua Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khoá XI) đã ban hành Nghị quyết Trung ương 6 về “Phát triển KH&CN phục vụ sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế” (Nghị quyết số 20-NQ/TW), trong đó đưa ra những nhiệm vụ và giải pháp quan trọng về phát triển đội ngũ cán bộ KH&CN:

Một là, xây dựng và thực hiện chính sách đào tạo, bồi dưỡng, trọng dụng, đãi ngộ, tôn vinh đội ngũ cán bộ KH&CN; tạo môi trường thuận lợi, điều kiện vật chất để đội ngũ cán bộ KH&CN phát triển bằng tài năng và hưởng lợi ích xứng đáng với giá trị lao động sáng tạo của mình.

Hai là, có chính sách trọng dụng đặc biệt đối với cán bộ KH&CN đầu ngành, cán bộ KH&CN được giao nhiệm vụ chủ trì các nhiệm vụ quan trọng của quốc gia, cán bộ

KH&CN trẻ tài năng (mức lương, nhà ở, bổ nhiệm, giao quyền hạn, chế độ tự chủ tài chính...).

Ba là, đổi mới công tác tuyển dụng, bố trí, đánh giá và bổ nhiệm cán bộ KH&CN.

Cụ thể hoá chủ trương trên, theo tôi trong xây dựng chính sách đãi ngộ đối với cán bộ KH&CN, chúng ta cần tập trung ưu đãi 3 nhóm đối tượng chính, gồm: *cán bộ KH&CN đầu ngành, cán bộ KH&CN được giao nhiệm vụ chủ trì các nhiệm vụ quan trọng của quốc gia và cán bộ KH&CN trẻ tài năng.*

Vì sao chúng ta lại chọn 3 nhóm đối tượng này và các chính sách ưu đãi cụ thể đối với từng nhóm ra sao, thưa Bộ trưởng?

Tôi xin nhắc lại ý kiến mà tôi đã viết trong bài đăng trên báo Đại biểu nhân dân: số dĩ phải tập trung trọng dụng 3 nhóm đối tượng này vì trong hoàn cảnh khó khăn hiện nay, việc đãi ngộ bằng trả lương cao cho tất cả những người làm KH&CN là không thể. Chúng ta không chỉ có hơn 6 vạn người làm nghiên cứu chuyên nghiệp, mà hơn 3 triệu người được đào tạo có trình độ đại học đều có khả năng tham gia hoạt động nghiên cứu, và hàng triệu người dân yêu KH&CN cũng có cơ hội đóng góp cho KH&CN. Vì thế điểm đột phá chính là tạo điều kiện làm việc tốt và môi trường hoạt động thuận lợi cho giới KH&CN, song song với việc trọng dụng và ưu đãi đặc biệt với một số nhóm đối tượng có vai trò tiên phong trong hoạt động KH&CN như trên đã nêu.

Các nhà khoa học đầu ngành có thể là các chủ nhiệm bộ môn chuyên ngành trong các trường đại học lớn, trưởng phòng thí nghiệm hoặc nhóm nghiên cứu mạnh trong các viện nghiên cứu trọng điểm có nhiều sản phẩm khoa học đạt trình độ quốc tế, các tổng công trình sư giàu kinh nghiệm thực tiễn. Họ cần được ưu

Tôn vinh tài năng KH&CN Việt Nam năm 2012

đãi về điều kiện làm việc (phòng thí nghiệm, thư viện, internet, phương tiện đi lại...), chế độ lương và phụ cấp xứng đáng, được quyền đề xuất nhiệm vụ nghiên cứu và chủ trì các nhóm nghiên cứu, tham gia đào tạo đại học và sau đại học, chủ trì các hội nghị khoa học quốc tế, và quan trọng là được giao tự chủ một khoản kinh phí nhất định hàng năm cho hoạt động khoa học của mình (như kinh nghiệm của các nước phát triển).

Còn các nhà khoa học trẻ tài năng là những sinh viên, nghiên cứu sinh giỏi, cán bộ trẻ có kết quả nghiên cứu xuất sắc, giành được các giải thưởng KH&CN trong nước và nước ngoài, có nhiều công trình công bố quốc tế, có phát minh, sáng chế. Nhà nước cần tạo điều kiện cho họ tham gia vào các nhiệm vụ khoa học, được tự chủ một khoản kinh phí nhất định để từ ý tưởng khoa học trở thành một đề tài nghiên cứu đi đến sản phẩm cuối cùng.

Các nhà khoa học được giao nhiệm vụ KH&CN quan trọng của quốc gia là những người được Nhà nước giao cho đứng đầu một tập thể nghiên cứu để thực hiện một nhiệm vụ KH&CN có tầm quan trọng đối với an ninh, quốc phòng hoặc phát triển kinh tế, nhằm tạo ra công trình, sản phẩm có giá trị cao theo đặt hàng của Nhà nước (ví dụ vắc xin phòng bệnh hiếm nghèo, tên lửa hành trình, vệ tinh viễn thông...). Họ phải có quyền tự chủ cao về tài chính và nhân sự, được chủ động đầu tư trang thiết bị cho phòng thí nghiệm hiện đại hoặc sử dụng miễn phí các phòng thí nghiệm trọng điểm quốc gia, có thể tiếp cận với mọi nguồn thông tin tư liệu từ các thư viện điện tử, thư viện kỹ thuật quan trọng, được quyền điều động và trả lương theo thỏa thuận cho những nhà khoa học giỏi nhất từ các cơ quan khoa học, thậm chí là thuê chuyên gia nước ngoài tham gia quá trình thực hiện nhiệm vụ. Họ có quyền tham dự các hội nghị, hội thảo quốc tế, mua công nghệ, thuê chuyên gia... bằng nguồn kinh phí được giao tự chủ mà không lệ thuộc vào các thủ tục hành chính.

Tôi cho rằng, chỉ thật sự tin tưởng, giao nhiệm vụ và đầu tư cho các nhà KH&CN làm việc, chúng ta mới có thể có được những thành công trong nghiên cứu khoa học và phát triển công nghệ, đem lại những thành tựu to lớn cho đất nước. Đó cũng chính là sự trọng dụng và

tôn vinh tốt nhất đối với các nhà khoa học. Tôi mong muốn trước mắt sẽ tổ chức thí điểm một nhiệm vụ theo mô hình Tổng công trình sư để tạo ra một sản phẩm KH&CN tương xứng với đầu tư của ngân sách nhà nước. Bộ KH&CN cũng đang đàm phán với Hàn Quốc để xây dựng một viện KH&CN tiên tiến có cơ chế hoạt động đặc biệt theo mô hình Viện KIST, hy vọng sẽ tạo ra một môi trường thuận lợi để các nhà khoa học Việt kiều có thể trở về làm việc, và các nhà khoa học Việt Nam có thể tìm đến.

Thưa Bộ trưởng, Nghị quyết số 20-NQ/TW là cơ hội mới cho phát triển KH&CN, trong đó có nhân lực KH&CN. Vậy, để thực hiện thành công Nghị quyết, chúng ta cần có những giải pháp gì?

Nghị quyết Trung ương 6 về KH&CN đã được ban hành, đây thực sự là cơ hội mới, vận hội mới để chúng ta đưa đất nước bứt phá bằng KH&CN. Để thực hiện thành công Nghị quyết (đối với vấn đề nhân lực KH&CN), việc cần làm ngay hiện nay là phải cụ thể hóa bằng pháp luật và cơ chế chính sách của Nhà nước đối với cán bộ KH&CN. Các tổ chức, cá nhân thuộc cơ quan quản lý phải kịp thời xây dựng cơ chế, chính sách và phối hợp tốt với nhau để ban hành, ai chậm trễ hoặc cố tình vô hiệu hóa quyết định của Thủ tướng, Nghị định của Chính phủ hoặc pháp luật của Nhà nước phải bị xử lý nghiêm. Vấn đề này đòi hỏi phải có sự phối hợp tốt của các bộ, ngành, địa phương và sự chỉ đạo quyết liệt của Lãnh đạo Đảng, Nhà nước, sao cho sớm hình thành được chính sách thực sự trọng dụng và ưu đãi cán bộ KH&CN, chứ không nên chỉ là “trái thăm đồ” mời họ về và sau đó họ lại lặng lẽ ra đi khi không được tin tưởng giao nhiệm vụ, không được tạo điều kiện làm việc.

Và hơn ai hết, giới khoa học phải tận dụng được vai trò “quốc sách hàng đầu” của KH&CN, sự quan tâm của Đảng, để tự khẳng định mình và tạo ra được những sản phẩm khoa học ngang tầm khu vực và thế giới, để chúng ta không chỉ có dàn khoan dầu khí tự nâng 90 m nước, không chỉ có Nhà máy thủy điện Sơn La lớn nhất Đông Nam Á, mà một ngày không xa chúng ta sẽ còn có nhiều sản phẩm mang hàm lượng trí tuệ cao, có giá trị gia tăng lớn, góp phần xây dựng đất nước.

Trân trọng cảm ơn và xin kính chúc sức khỏe Bộ trưởng!

Thực hiện: **Hải Hằng**